МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та філософії

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з науково-педагогічної роботи
_____ Сергій СЛОБОДЯН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Program of the Discipline

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА
Engineering Ethics

рівень вищої освіти другий (магістерський)

тип дисципліни вибіркова

мова викладання українська

Миколаїв – 2026 р.

Робоча програма навчальної дисципліни *«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА»*

«_10_» _лютого_ 2026 року. 13 с.

Розробник: *Бобіна О. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії.*

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни *«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА»* розглянуто на засіданні *кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії*

Протокол №_7_ від «_24_»__лютого__2026 р.

Завідувач кафедри Людмила МАТВІЄНКО

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни *«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА»* розглянуто Навчально-методичною комісією *Навчально-наукового гуманітарного інституту*

Протокол №_7_ від «_13_» _березня_ 2026 р.

Голова

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни *«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА»* погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу Андрій ЛАБАРТКАВА

Робоча програма навчальної дисципліни *«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА»* затверджено Навчально-методичною радою НУК

Протокол №_13_ від «_25_» _березня_ 2026 р.

Голова НМР НУК Сергій СЛОБОДЯН

© НУК, 2026

ЗМІСТ

Вступ 4
1. Опис навчальної дисципліни 5
2. Мета вивчення навчальної дисципліни 5
3. Передумови для вивчення дисципліни 5
4. Очікувані результати навчання 5
5. Програма навчальної дисципліни 6
6. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методів їх демонстрування 9
7. Форми поточного та підсумкового контролю 9
8. Критерії оцінювання результатів навчання 12
9. Рекомендовані джерела інформації 12

ВСТУП

Анотація

Соціальна відповідальність – це відповідальність більшою мірою наперед конкретною особою, а відповідальність перед певною спільнотою і загалом суспільством. Відповідальність передбачає обов'язки. Відповідальність і обов'язки передбачають наявність вищого обов'язку (obligation – англ.). Сучасних глобальний світ насичений механізмами і може загрожувати людству і природі у разі невиконання інженерам вищого обов'язку. Саме тому студенти-«технарі» повинні знати і розуміти ідею кодексу інженерної етики, теорію і практику соціальної відповідальності.

Ключові слова: наука, техніка, технологія, суспільство, відповідальність, інженер, етика, світ, Україна.

Abstract

Engineering is an important and learned profession. As members of this profession, engineers are expected to exhibit the highest standards of honesty and integrity. Engineering has a direct and vital impact on the quality of life for all people. Accordingly, the services provided by engineers require honesty, impartiality, fairness, and equity, and must be dedicated to the protection of the public health, safety, and welfare. Engineers must perform under a standard of professional behavior that requires adherence to the highest principles of ethical conduct.

Key words: science, technology, society, responsibility, ethic, engineer, world, Ukraine.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 4</td><td rowspan="3"></td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 2</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Електронний адрес РПНД на сайті Університету https://nuos.edu.ua/studentu/vibirkovi-kursi/

Загальна кількість годин – 120</td><td rowspan="5"></td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекцій</td></tr>
<tr><td>30 год.</td><td>10 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семінарські</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 3;
самостійної роботи студента – 5</td><td rowspan="4">Освітній рівень:
другий (магістерський)</td><td>15 год.</td><td>6 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>75 год.</td><td>104 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма контролю: комбінована</td></tr>
</table>

2. МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни *«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНЖЕНЕРА»* – формування у студентів інженерних спеціальностей ціннісно-антропологічного підходу в інженерній діяльності. Із зростанням техніки і технології зростають сили і добра, і зла: «Коли лунають гасла про нейтральність техніки і інженерної діяльності, то дуже легко їх використати, як зараз зла, так і заради добра» [Ленк Ганс. Моральні кодекси – поміж гарною видимістю і «тяжкою» повсякденною реальністю», 1990]. Основним завданням вивчення дисципліни є набуття майбутніми інженерами відповідних компетентностей.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумов для вивчення дисципліни немає через те, що вона є вибірковою.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

В результаті опанування курсу студенти **мають знати:**

- базові загальнолюдські етичні принципи, професійні етичні принципи;
- особливості втілення професійних етичних принципів в інженерній справі;
- приклади порушень професійних етичних принципів в світі і в Україні;
- розвитку науки і техніки в Україні.

В результаті вивчення курсу студенти **повинні вміти:**

- використовувати загальнолюдські, професійні та етичні принципи в своїй діяльності;

• прогнозувати наслідки для суспільства і конкретно спільноти своїх інженерних рішень.

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Етична культура і загальні етико культурні принципи

Тема 1. Етика як система знань.

1. Поняття культури і етики: основні теорії.
2. Основні етапи історії культури і етики.

Література: [3], [4], стор. 7-35.

Тема 2. Етика і культура в історії людства.

1. Доіндустріальна культура і етика; перші морально-правові кодекси.
2. Культура і етика індустріальної епохи: етика капіталізму і тоталітаризму (нацизм і комунізм).
3. Релігійна етика і культура.
4. Крос-культурні етичні принципи як даність і проблема.

Література: [3].

Тема 3. Прикладна етична культура.

1. Теорія прикладної етики.
2. Практика життя і етична культура:
   – насилля та ненасилля;
   – аксіологія війни;
   – етика прав людини;
   – тероризм і мораль;
   – смертна кара, евтаназія;
   – біоетика.

Література: [3], [2], стор. 123-154, [4], стор. 79-111.

Змістовий модуль 2. Практика і принципи інженерної праці

Тема 4. Інженерна діяльність: загальна характеристика.

1. Наука, техніка, інженерія та інженер як професія: основні етапи історії.
2. Поняття, зміст і напрямки інженерної діяльності / інженерії / інженерінга: сучасний підхід.
3. Інженер в Україні: історія і сучасність.

Література: [1].

Тема 5. Відповідальність як базовий принцип культури інженера.

1. «Відповідальність» в системі морально-філософських принципів у професіях «людина-техніка».
2. Інженер-вчений та інженер-практик: культурно-моральні цінності та академічна доброчесність.
3. Професійні інженери товариства: історія і сучасність.

Література: [4].

Тема 6. Корпоративна діяльність і корпоративна відповідальність.

1. Концепція корпоративної соціальної відповідальності як відповідь на виклики

модерної і постмодерної реальності.

2. Глобальний договір ООН і міжнародні стандарти з соціальної відповідальності.

3. Практика і теорія соціальної корпоративної відповідальності в Україні: ДТЕК, ДСН, Нібулон, SMG, «Ельворті», «Сандора», ІНТЕРПАЙП, РОШЕН.

Література: [2], стор. 38-54.

Тема 7. Ділові комунікації та культура спілкування в інженерній справі.

1. Поняття спілкування і ділових комунікацій.
2. Конфлікт в житті і діяльності особистості.

Література: [4].

Тема 8. Естетика інженерної справи.

1. Поняття, суть і розуміння загальнотехнічних принципів.
2. Естетика в діяльності інженера.

Література: [4].

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	с	с.р.		л	с	с.р.
Змістовий модуль 1. Етична культура і загальні етико культурні принципи								
Тема 1. Етика як система знань	15	3	–	12	15	–	1	14
Тема 2. Етика і культура в історії людства	15	3	1	11	15	2	1	12
Тема 3. Прикладна етична культура	15	3	2	10	15	2	–	13
Разом за змістовим модулем 1	45	9	3	33	45	4	2	39
Змістовий модуль 2. Практика і принципи інженерної праці								
Тема 4. Інженерна діяльність: загальна характеристика	15	4	2	9	15	2	1	12
Тема 5. Відповідальність як базовий принцип культури інженера	15	4	3	8	15	2	1	12
Тема 6. Корпоративна діяльність і корпоративна відповідальність	15	5	2	8	15	–	1	14
Тема 7. Ділові комунікації та культура спілкування в інженерній справі	15	4	3	8	15	–	1	14
Тема 8. Естетика інженерної справи	15	4	2	9	15	2	–	13
Разом за змістовим модулем 2	75	21	12	42	75	6	4	65
Разом за курсом	**120**	**30**	**15**	**75**	**120**	**10**	**6**	**104**

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Моральні принципи і моральний вибір в житті людства і суспільства	3	2
2	Сутність прикладної етики	3	
3	Глобальний договір ООН і міжнародні стандарти соціальної відповідальності	3	1
4	Професійні інженерні спільноти і корпоративна відповідальність інженерів. Етичні кодекси інженерів	3	2
5	Історія, теорія і практика корпоративної етики і соціальної відповідальності в Україні	3	1
	Разом	**15**	**6**

Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

- підготовка до семінарських занять – ***2-4 год./1 заняття***;
- написання рефератів, есе, виконання розрахункових, розрахунково-графічних або графічних робіт, домашньої контрольної роботи, перекладу, аналітичний огляд, аналіз практичних, проблемних ситуацій (обсяг однієї роботі 10-20 аркушів А4) – ***мінімум 15 годин на 1 роботу***;
- підготовка до контрольних заходів – (***15-30) год. на 1 захід***.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до семінарських занять	20	10
2	Підготовка до лекційних занять	10	10
3	Підготовка до поточного модульного контролю	15	–
4	Підготовка есе / повідомлення	10	18
5	Написання реферату	10	18
6	Контрольна робота	–	30
7	Підготовка до заліку	10	18
	Разом	**75**	**104**

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА МЕТОДІВ ЇХ ДЕМОНСТРУВАННЯ

Методи навчання: способи, якими забезпечується набуття здобувачами відповідних компетенцій через засвоєння програмного матеріалу та активізацію навчального процесу, а саме (обрати необхідне):

- **для всіх видів занять:** робота з літературою; пояснення; дискусія; диспут;
- **для лекційних занять:** лекція; бесіда; ілюстрування;
- **для семінарських занять:** вправа; практична робота; дидактична гра;
- **методи контролю і самоконтролю:** фронтальне опитування; контрольні роботи, диктанти, письмові заліки; контрольні тестові роботи програмованого типу (перелік запитань і можливі варіанти відповідей).

Альтернативно може застосовуватися наступна класифікація методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод; проблемного викладу; частково-пошуковий; дослідницький.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання виступають:

- усні відповіді;
- контрольні роботи;
- реферат, есе.

7. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету. Підсумкова оцінка навчального курсу включає в себе оцінки з поточного контролю та підсумкового контролю. У кожного компонента своя частка в загальній системі оцінок. У проміжних оцінках студент може набрати до 85 балів, підсумковий контроль складає 15 балів.

Під компонентом проміжних оцінок розуміються поточні оцінки протягом семестру (активність, участь в дискусіях; виконання завдань та інше).

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час

виконання завдань практичних робіт. Зарахування кредитів навчального курсу можливо тільки після досягнення результатів, запланованих РПНД, що виражається в одній з позитивних оцінок, передбачених чинним законодавством.

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Відповіді на семінарах	**Критерії оцінювання**
8	Відповідь правильна, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення, використані міждисциплінарні зв'язки, містить аргументовані висновки
7-6	Відповідь в цілому правильна, достатньо повна, логічна; допущені несуттєві помилки та неточності у викладенні матеріалу
5-4	Відповідь частково правильна, містить неточності, недостатньо обґрунтована
3-2	Відповідь має суттєві помилки, аргументи не сформульовані, використовуються невірна термінологія.
1	Відповідь містить значну кількість суттєвих помилок, не обґрунтована
0	Студент не дає відповіді
Максимальна оцінка за даний компонент програми 40 (5 тем по 8 бали) для студентів денної форми навчання, та 32 (4 тем по 8 бали) для студентів заочної форми навчання	

Есе / повідомлення	**Критерії оцінювання**
9-10	1. Висловлена власна думка. 2. Є теорія і практика в оцінках. 3. Використано поняття і категорії. 4. Існують елементи компаративістики. 5. Представлена протилежна думка.
7-8	Відсутній один із перелічених вище компонентів
5-6	Відсутні два компоненти із перелічених
3-4	Відсутні три компоненти із перелічених
1-2	Присутні 1-2 компонентів із критеріїв перелічених
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 10.	

Реферат	**Критерії оцінювання**
15	1. Висловлена власна думка. 2. Є теорія і практика в оцінках. 3. Використано поняття і категорії. 4. Існують елементи компаративістики. 5. Представлена протилежна думка.
14-10	Відсутній один із перелічених вище компонентів
9-5	Відсутні два компоненти із перелічених
4-3	Відсутні три компоненти із перелічених
1-2	Присутні 1-2 компонентів із критеріїв перелічених
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 15.	

Поточний модульний контроль у формі тестування

Правильних відповідей, %	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Бал	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Підсумковий контроль	Критерії оцінювання
13-15	Відповідь правильна, повна, логічна, науково і практично обґрунтована.
10-12	Студент розуміє зміст і значення питання, володіє понятійно-категоріальним апаратом, розуміє логіку відповіді, можливі окремі фактологічні неточності, відповідь в цілому правильна.
6-9	Студент розуміє окремі елементи питання, має певний термінологічний запас, може сформулювати окремі елементи відповіді, але не має цілісного уявлення про сутність питання і логіки відповіді на питання, відповідь часткового правильно.
2-5	Студент розуміє, в цілому, значення питання, але через відсутність знань не може сформулювати логічну відповідь
0-1	Студент не дає відповідь на поставлені запитання.
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 15	

Контрольна робота	Критерії оцінювання
27-28	Робота розкриває тему, основні питання, висвітлено причинно-наслідкові зв’язки, зроблено висновки. Робота має всі необхідні структурні елементи. Відповідно оформлена. Оригінальна. Відсутні помилки: граматичні і орфографічні.
20-36	Робота в цілому розкриває тему і основні питання, частково висвітленні причино-наслідкові зв’язки. Висновки не в повному обсязі. Робота має всі необхідні структурні елементи. Відповідно оформлена. Відсутні значні помилки. є окремі, несуттєві загальні зауваження.
15-19	Робота відповідає вище наведеним критеріям, але має ряд недоліків в розкритті теми, висвітлення причино-наслідкових зв’язків часткове, часткові висновки. Відступ від стандартів оформлення.
11-14	Сутність теми не розкрита. Робота містить суттєві недоліки. Неохайна. Суттєві відступи від стандартів оформлення.
0-10	Текст і зміст роботи не відповідає темі. Робота має неохайний вигляд. Студенти не розуміє питання теми.
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 28 балів	

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Участь у семінарських заняттях	5х8 балів=40 балів	4х8 балів=32 балів
Участь у тестуванні	2х10 балів=20 балів	–
Написання есе / повідомлення	10 балів	10 балів
Написання реферату	15 балів	15 балів
Контрольна робота	–	28 балів
Підсумковий контроль	15 балів	15 балів
Всього	100	100

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
ЗМ1	Т1	Участь у семінарі	–	Участь у семінарі	8
	Т2	Участь у семінарі	8		–
	Т3	Участь у семінарі		Участь у семінарі	8
	ПМК	Тест	10		–
ЗМ2	Т4	Участь у семінарі	8	Участь у семінарі	8
	Т5	Участь у семінарі		Участь у семінарі	8
	Т6	Участь у семінарі	8		–
	Т7	Участь у семінарі	8		–
	Т8	Участь у семінарі	8		–
	ПМК	Тест	10		–
Реферат			15		15
Есе / повідомлення			10		10
Контрольна робота			–		28
Підсумковий контроль			15		15
Сума			100	100	

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності»: затв. Наказом М-ва праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. № 336. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/fin11827?an=1&ed=2015_09_22 (дата звернення: 10.02.2026).
2. Frederick Bloetscher, Ethics and Responsibilities of Engineers, J. Ross Publishing, 2022. 265 p.
3. NSPE Code of Ethics for Engineers. National Society of Professional Engineers. URL: https://www.nspe.org/resources/ethics/code-ethics (дата звернення: 10.02.2026).
4. Джим Аль-Халілі, Світ очима фізика. Цікаво та зрозуміло про матерію, енергію, час і простір, Харків, Фабула, 2022. 192 с.
5. Home. *Home | Ethics Center | UCI Social Sciences.* URL: http://www.ethicscenter.uci.edu/ (date of access: 10.02.2026).
6. Етичний кодекс Міждержавної Гільдії Інженерів Консультантів: затв. рішенням Ради Громадської спілки «Міждержавна гільдія інженерів консультантів» протокол № 3 від 15.07.2016 р. URL: http://iceg.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/THE-CODE-OF-ETHICS.pdf (дата звернення: 10.02.2026).

Допоміжна література

1. Center for Study of Ethics in the Professions. *Center for Study of Ethics in the Professions | Illinois Institute of Technology.* URL: http://ethics.iit.edu/indexOfCodes.php?cat_id=9 (date of access: 10.02.2026).
2. Association for Institutional Research. *Default.* URL: https://www.airweb.org/?page=140 (date of access: 10.02.2026).

3. Home. *Home | Ethics Center | UCI Social Sciences.* URL: http://www.ethicscenter.uci.edu/ (date of access: 10.02.2026).

Інформаційні ресурси в інтернет

1. Association for Institutional Research – https://www.airweb.org/?page=140&page=140
2. Study of Ethics in Society – https://wmich.edu/ethics/
3. Ethics Centre UCI School of Social Sciences – https://www.ethicscenter.uci.edu/index.php

Розробник програми 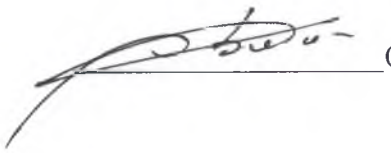 Олег БОБІНА